

SANTA COLOMA
de **GRAMENET**
DESAPAREGUDA

AUTOR DESCONEGUT / MTB-AI - Fons JOAQUIM BALIARDA BADOSA

Gala Canle Martínez

SANTA COLOMA *de* GRAMENET DESAPAREGUDA

 efadós®

Ajuntament
de Santa Coloma
de Gramenet

MUSEU
TORRE BALLOVINA
SANTA COLOMA DE GRAMENET

SANTA COLOMA de GRAMENET DESAPAREGUDA

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: febrer 2021

Primera reimpressió: novembre 2022

© dels textos: Gala Canle Martínez

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció Catalunya Desapareguda: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial Les Torreneres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original, disseny i fotocomposició:

Editorial Efadós

Col·laboració:

Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet
Museu Torre Balldovina

Assessorament de continguts:

Magda Clavell i Miejimolle

Amb el suport:

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de la coberta:

J. B. / MTB-AI - Fons Família Tordera-Tarrasón

Acrònims:

ANC (Arxiu Nacional de Catalunya)
ICGC (Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya)
MTB-AI (Museu Torre Balldovina - Arxiu d'Imatges)

ISBN 978-84-18243-31-8

DL B-3740-2021

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb
l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per
la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment
d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de
Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

Imatges de ciutat que configuren la identitat colomenca

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

Testimonis de la memòria col·lectiva

Pàg. 12

NUCLI ANTIC

La plaça de la Vila i la seva rodalia

Pàg. 74

DE LA VIDA RURAL A LA VIDA URBANA

Les transformacions urbanístiques

Pàg. 130

RIU I MUNTANYA

El Besòs i la Serralada de Marina

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

IMATGES DE CIUTAT QUE CONFIGUREN LA IDENTITAT COLOMENCA

Núria Parlon i Gil, alcaldessa de Santa Coloma de Gramenet

Em plau presentar-vos *Santa Coloma desapareguda*, un magnífic recull fotogràfic que ens permet conèixer com era la nostra ciutat en el passat i entendre el seu procés de transformació. Mitjançant les seves pàgines durem a terme un apassionant viatge a través del temps, des de la vila rural fins a la ciutat populosa, viva i vibrant que és en l'actualitat.

Hi haurà qui hi podrà reconèixer indrets que, de ben segur, hauran estat escenari de vivències irrepetibles. Estic convençuda que us emocionarà

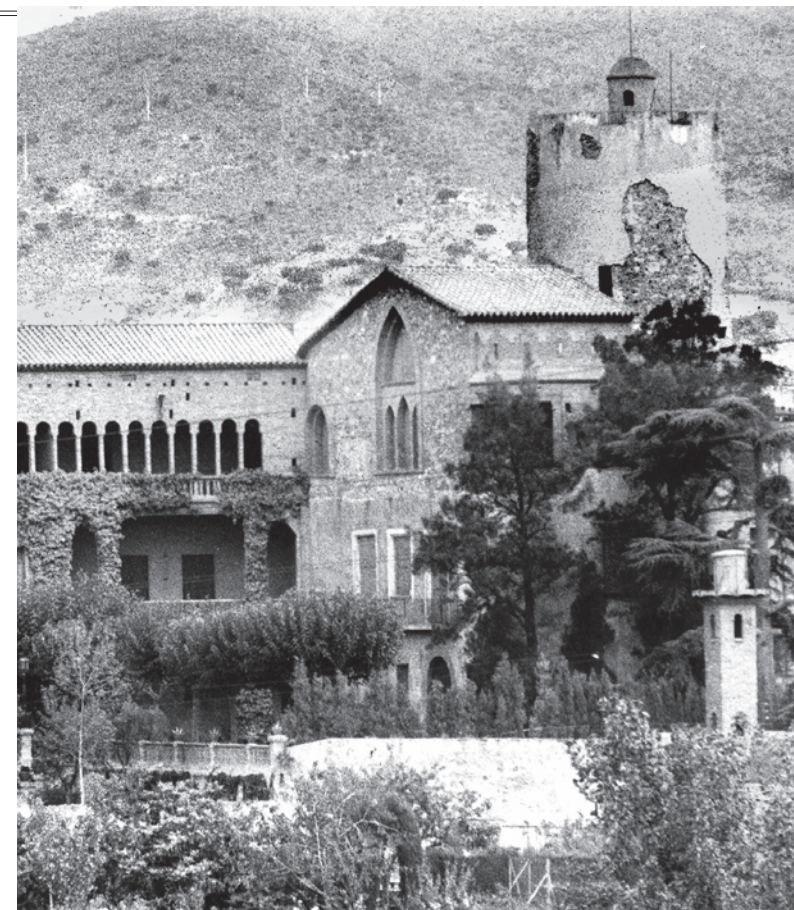
retrobar paisatges i persones estimats, que formaran part per sempre de la vostra memòria.

Però aquest llibre suposa, també, una magnífica oportunitat per al jovent, perquè els permetrà endinsar-se en la història d'aquelles persones que els van precedir, colomencs i colomenques que van contribuir a fer de Santa Coloma de Gramenet la ciutat intensa i integradora que avui coneixem.

Es tracta, sens dubte, d'una sensacional iniciativa per part de l'editorial impulsora, que ha contribuït notablement a difondre el patrimoni fotogràfic i la història de tants municipis. Ara és el nostre torn.

Vull fer un reconeixement des d'aquestes línies al Museu Torre Balldovina, per la seva valuosa tasca de conservació i contextualització dels documents, sense la qual aquest llibre no hauria estat possible. I, d'una manera molt especial, vull fer un agraïment a tots els ciutadans i les ciutadanes que han aportat el seu òbol a aquest projecte col·lectiu compartint els seus records amb tots nosaltres.

L'estudi i la reflexió sobre el passat ens permeten entendre el present tot generant i fomentant la identitat col·lectiva. Per això, iniciatives com *Santa Coloma desapareguda* són tan valuoses i necessàries.

FRANCESC OLIVÉS GARRIGÓ / MTB-AI - Fons JACQUELINE BARBOSA POUGET

Introducció

TESTIMONIS DE LA MEMÒRIA COL·LECTIVA

Gala Canle, historiadora de l'art i màster en Patrimoni Cultural

La fotografia, des del seu naixement, ha servit a la societat com a mitjà per fixar imatges en el temps, imatges que han servit com a testimoni gràfic d'un instant passat. El perfeccionament de la captura fotogràfica va ser possible gràcies a les millores tècniques i les innovacions tecnològiques, que van permetre que l'acció de fotografiar cada vegada fos més assequible per a una major part del públic. Si en un origen la fotografia quedava reservada per als estudis de retrat i els fotògrafs professionals, posteriorment moltes famílies van començar a gaudir d'una càmera fotogràfica a casa seva. Actualment, la facilitat per

congelar qualsevol moment del dia a dia s'ha convertit en un acte tan senzill com treure el telèfon mòbil i activar l'aplicació de la càmera. Vivim en l'era digital, en què els documents gràfics i visuals sempre són presents.

Per als historiadors, les fotografies esdevenen fonts iconogràfiques d'una gran rellevància per entendre el període sobre el qual fan una recerca. Les instantànies actuen com a document gràfic que proporciona dades d'especial interès per completar el discurs històric de la investigació.

Ara bé, les fotografies no són solament un recurs importantíssim per als estudiosos de la història, sinó que també formen part dels records col·lectius de la societat. Aquest àlbum fotogràfic té com a principal objectiu re-

BRANGULI / MTB-AI

LA SANTA COLOMA RURAL

A la pàgina anterior, panoràmica de principis del segle xx de Santa Coloma. En primer terme, uns pagesos amb un carro tirat per cavalls travessen el riu Besòs amb un cabal d'aigua baix. En segon terme es veuen les masies que es trobaven a banda i banda de la carretera de Sant Adrià.

BAR VICTÒRIA

Estava ubicat a la cantonada del passeig d'en Llorenç Serra –actualment considerat un tram de la plaça de la Vila– i la carretera de Sant Adrià. En aquesta pàgina, el local a principis dels anys vint, moment en el qual estaven construint el pis superior de l'edifici.

AUTOR DESCONEGUT / MTB-AI - Fons PERE PLANAS PEDRAGOSA

collir fotografies que permetin fixar en el record el paisatge colomenc del passat: des dels orígens de la fotografia fins a principis dels anys vuitanta del segle xx.

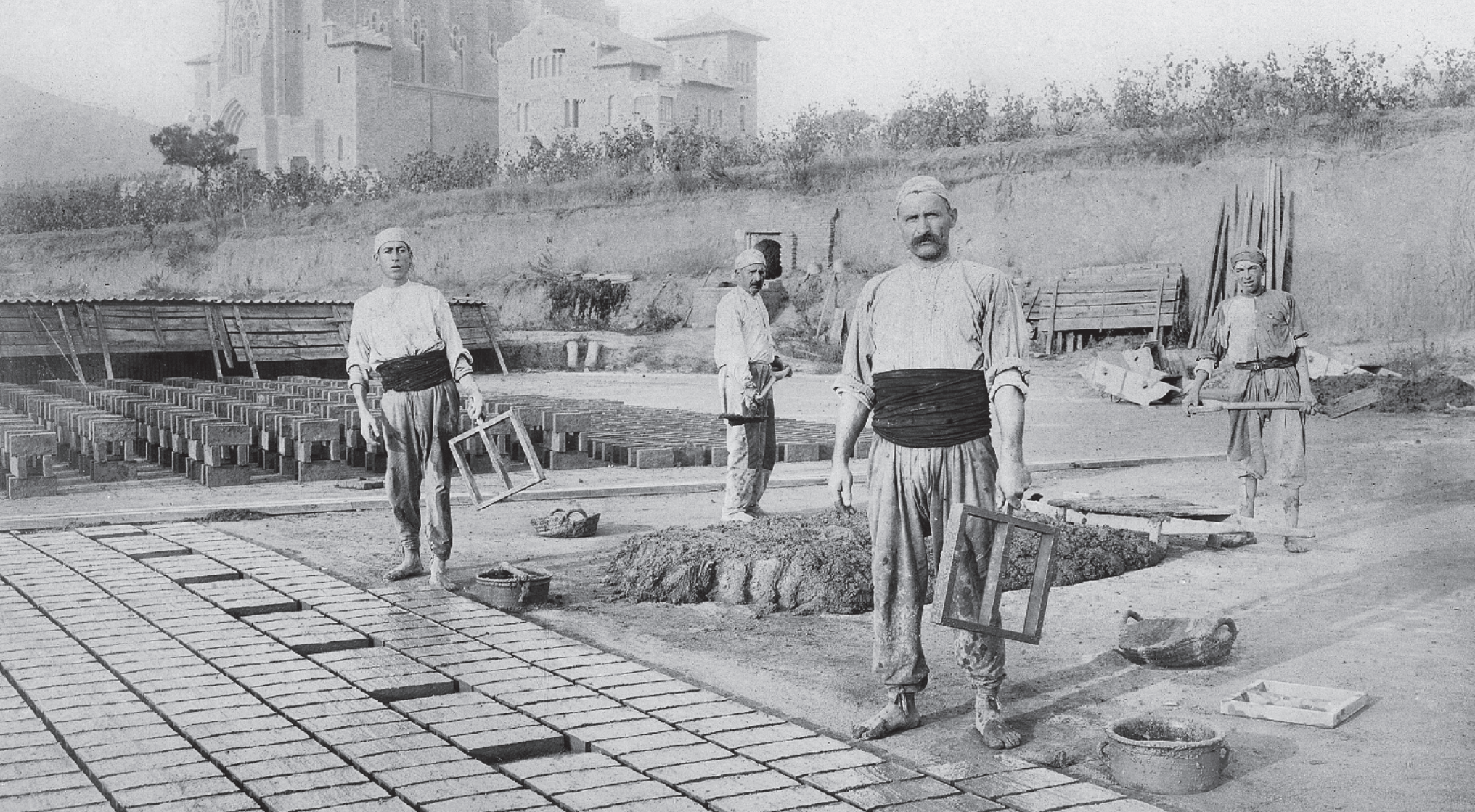
És d'aquesta manera que podem ajudar les generacions actuals a rememorar el passat viscut o aquell que els han explicat els seus predecessors. També fomentem que les generacions futures puguin conèixer les arrels de la ciutat i aprofundir en la identitat d'aquesta.

Amb la seva col·lecció «Catalunya Desapareguda», l'editorial Efadós permet difondre aquest document gràfic i apropar-lo als veïns i veïnes de les diferents ciutats catalanes.

Per últim, no s'ha d'oblidar la important tasca de conservació d'aquest patrimoni fotogràfic a càrrec del

Museu Torre Balldovina i l'Arxiu Històric. La preservació d'aquest patrimoni esdevé d'una gran importància per poder mantenir vius en el temps els records de la comunitat. Cal que els colomencs i les colomenques prenguin consciència del seu passat i que sàpiguen que les fotografies que guarden a casa poden ser d'interès comunitari en l'arxiu del qual disposa la ciutat. Els carrers, els vestits, els transports, els edificis en obres, les tradicions, les festes, els mercats, els jocs dels infants són, tots ells, temes d'un gran interès que cal valorar com a documents històrics.

Us convidem, doncs, a ajudar a ampliar l'arxiu fotogràfic de la ciutat amb la finalitat de poder construir entre tots i totes la memòria col·lectiva de Santa Coloma.

AUTOR DESCONEGUT / MTB-AI - FOTS ISIDRE GURRI ROVIRA

NUCLI ANTIC

La plaça de la Vila i la seva rodalia

La plaça de la Vila esdevé el centre neuràlgic de Santa Coloma. L'edifici de l'Ajuntament actua com a centre de la vida administrativa i governamental, i, a la vegada, articula al seu voltant l'activitat econòmica i comercial de la vila. Els carrers que l'envolten constitueixen una xarxa de vies que doten el municipi de diferents botigues i comerços que proporcionen als vilatans i vilatanes els recursos necessaris per al seu dia a dia. La construcció de l'església nova va suposar el trasllat de la vida religiosa a una nova ubicació de la vila, cosa que va dotar aquest barri de la importància sagrada que hi mancava. La zona gaudeix de grans avingudes que fan d'artèries connectores amb altres barris de la ciutat. Altres vies esdevenen eixos comunicadors amb les altres ciutats que es troben a la seva rodalia. Per últim, cal destacar la transformació progressiva del paisatge rural en un paisatge plenament urbà durant el transcurs del segle xx. Les masies i les cases pairals que rodejaven la Casa Consistorial o bé han desaparegut o bé han quedat integrades en un entorn urbà.

PANORÀMICA DE SANTA COLOMA DE GRAMENET

Imatge de la vila datada al canvi del segle XIX al segle XX. Al fons s'hi distingeix la serra de Mosques d'Ase, pertanyent a la Serralada de Marina i al terme municipal colomenc. Al centre de la imatge, l'edifici de can Sisteré, construït a finals del segle XIX com a residència d'estiu de d'Anselm de Riu. A la seva dreta s'erigeix la masia de can Pascali, edificació de caràcter agrícola que s'acabà convertint en residència d'estiu. Al seu costat dret, on hi ha l'era, s'hi ubica la plaça de la Vila amb l'edifici de l'Ajuntament i el de Correus. També s'hi pot identificar el Cafè Xaconet.

AUTOR: DESCONEGUT / MTB-AI - FONS FAMILIA MIEJOLLEFORT

